

NYE TILTAG I HADERSLEV EFTER REFORMATIONEN

Af Anker Thygesen
vilstrupvej4@gmail.com

Forandringerne i Haderslev 1525-1528 berørte især de kirkelige forhold og præsteuddannelsen. På andre områder af den katolske kirkes virksomhed blev der i første omgang ikke taget store initiativer. Og da frontløberne i den lokale reformation i løbet af nogle år rejste fra byen for at fremme den gode sag andre steder, kom der først rigtig orden på sagerne i Hans den Ældres tid som hertug (1544-1580).

Haderslev var ikke det eneste sted, hvor der var brug for lutherske reformatorer. Eberhard Weidensee var kommet til Haderslev i 1526 som førstepræst ved Vor Frue Kirke, men fik i 1533 et tilsvarende embede i Goslar. Hovedmanden bag forandringerne, hertug Christian, fik travlt med borgerkrigen Grevens Fejde, som endte med, at han blev konge og indførte reformationen i Danmark. Og Johann Wendt, der kom hertil på samme tid som Weidensee for at blive lektor ved præsteskolene, blev i 1537 den første lutherske biskop i Ribe.

Da hertug Hans som 23-årig fik residens i Haderslev, kom der igen gang i reformerne. Han var Christian 3.'s lillebror og efter alt at dømmes en pligtopfyldende fyrste for sine områder i Slesvig og Holsten og en god byherre. I hans tid havde byen fremgang på mange områder - bl.a. nogle af dem, som den katolske kirke tidligere havde varetaget.

Det var på hertugens initiativ at byen fik et apotek - et af de første i Danmark. I 1557 gav han Antonius Bate privilegium på at sælge lægemidler til borgerne. Bate nedsatte sig skråt overfor kirken, hvor forretningen havde til huse i næsten 450 år - det meste af tiden under navnet Hjorteapoteket. Den nuværende bygning på Apotekergade 9 er opført i 1842, og den har en hjort i smedejern siddende som vartegn på første sal, selv om huset nu rummer andre funktioner, efter at apoteket i 2001 flyttede til mere moderne lokaler.

Uddannelsesvæsenet havde også hertugens interesse. Præsteskolene i Apotekergade 11, som først havde været katolsk og fra 1526 luthersk, ophørte da Universitetet i København blev genåbnet i protestantisk udgave i 1537. Der blev stadig drevet latinskole her i byen, men den har nok kørt på vågeblus, indtil hertugen tog affære. I 1567 oprettede han en latinskole, som efter den tids målestok var ret stor. Den fik til huse i en ny bygning lige nord for Vor Frue Kirke, men den gik til i 1627, da en stor brand lagde omkring halvdelen af byen i ruiner. Den næste bygning blev på grund af forfald revet ned efter ca. 100 år. Den der står på stedet nu, rummede skolen fra 1734 til 1854, da der blev opført en større skole i Gåskærgade. I 1963 fik Katedralskolen, som den hedder nu, en ny bygning på Christiansfeldvej. I Den gamle Latinskole har domsognet kontorer og mødelokaler.

I 1569 oprettede hertug Hans "Hospitalet", en blanding af fattighus og alderdomshjem. Her kunne fattige gamle, syge og invalide få fri bolig og nødtørftig kost, hvis de ikke havde familie til at tage sig af dem. Det var ikke noget luksusophold, men det var bedre end at være hjemløs og tigge til føden.

Hertug Hans Hospitalet, der blev grundlagt i 1569 som en blanding af alderdomshjem og fattighus, ses her fra vest. Den tidligere boligfløj, som er orienteret nord-syd, fik sit nuværende udseende ved to ombygninger i 1726 og 1846. Den øst-vest orienterede kirkefløj kan kendes på tårnet. Bygningen til højre er annekset fra 1787, som skabte plads til flere beboere.

Det blev finansieret ved, at afgifterne fra nogle fæstegårde, der tidligere havde hørt under den katolske kirke, nu skulle betales til hospitalet. Så institutionen for de fattige var ganske velhavende. Den startede som et langhus med beboelse mod vest og kirke mod øst. Men der var råd til at bygge om og udvide, efterhånden som behovet for pladser voksede: I 1787 blev der opført et annekst syd for den første bygning, og i 1913 blev der bygget en længe mod øst, så komplekset fremstår som tre fløje omkring en gårdhave.

Hospitalet blev en del af den kommunale ældrepleje indtil 1983, da bygningerne ikke mere kunne opfylde kravene til et moderne plejehjem. Kirken bruges stadig til gudstjenester og den gamle beboelsesfløj til konfirmationsforberedelse og mødelokaler. Resten af hospitalet udlejes som boliger - mest for ældre.

Slottet Hansborg, som hertug Hans byggede til sig selv, findes ikke mere. Efter en krig mod svenskerne i 1644 lå det som en ruin, der siden er forsvundet fra jordens overflade. De almennyttige institutioner, som han tog initiativ til, fik derimod et langt efterliv. Apoteket, skolen og hospitalet spiller stadig - hver på sin måde - en rolle i byens liv.

FAKTA

Nye institutioner efter reformationen:

Hjorte Apoteket:
Oprettet i 1557.

Første bygning, Apotekergade 9, brændt 1627.

Anden bygning opført 1682, nedrevet 1842.

Tredje bygning opført 1842.

Apoteket flyttet til Bispebroen 2001.

Latinskolen:
Oprettet i 1567.

Første bygning, Domkirkepladsen 3, brændt 1627.

Anden bygning opført 1637, nedrevet 1742.

Tredje bygning, opført 1742.

Skolen flyttet til Gåskærgade 1854.

Skolen flyttet til Christiansfeldvej 1963.

Hertug Hans Hospitalet:
Oprettet 1569.

Udvidelser: 1638, 1726, 1787, 1846, 1913.

Ophør som kommunalt plejehjem 1983.